

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

FILOZOFICKÁ FAKULTA

KATEDRA ASIJSKÝCH STUDIÍ

Speciální pedagogika pro 2. stupeň ZŠ a SŠ + čínská filologie

Veronika OSOHOVÁ

CESTA JAROSLAVA PRŮŠKA DO ČÍNY S ČESKOSLOVENSKOU

KULTURNÍ DELEGACÍ V LETECH 1950–1951

THE JOURNEY OF JAROSLAV PRŮŠEK TO CHINA WITH THE

CZECHOSLOVAKIAN CULTURAL DELEGACY IN 1950–1951

Bakalářská diplomová práce

Vedoucí práce: Mgr. David UHER, Ph.D.

Olomouc 2010

Prohlašuji, že jsem tuto práci vypracovala samostatně na základě uvedených pramenů a literatury.

.....

Na tomto místě bych chtěla poděkovat svému vedoucímu bakalářské práce Mgr. Davidu Uhrovi, Ph.D., za pomoc a čas, který věnoval konzultacím nad zadaným tématem, doc. Věnceslavě Hrdličkové a doc. Augustinu Palátovi za jejich čas a ochotu k rozhovoru.

ANOTACE

Jméno a příjmení:	Veronika Osohová
Katedra:	Katedra asijských studií
Vedoucí práce:	Mgr. David Uher, Ph.D.
Rok obhajoby:	2010

Název práce:	Cesta Jaroslava Průška do Číny s československou kulturní delegací v letech 1950–1951
Název v angličtině:	The journey of Jaroslav Průšek to China with the Czechoslovakian cultural delegacy in 1950–1951
Anotace práce:	Práce se zabývá československou kulturní delegací do Číny v letech 1950–51. Je rozdělena do čtyř kapitol. V první kapitole je podán stručný životopis Jaroslava Průška. Druhá kapitola se týká představení úkolu delegace. Obsah třetí kapitoly tvoří dopisy Jaroslava Průška manželce Olze a jejich komentáře. Čtvrtá kapitola se zabývá hodnocením pobytu kulturní delegace.
Klíčová slova:	Průšek, kulturní delegace, sinologie, orientalistika, Čína
Anotace v angličtině:	This thesis deals with Czechoslovakian cultural delegacy to China in 1950–51. It is divided into four parts. In the first part there is a brief biography of Jaroslav Průšek. The second part concerns introduction of delegacy's task. In the third part we can find letters which Jaroslav Průšek sent to his wife Olga and their comment. The fourth part deals with appraisal of the cultural delegacy's stay.
Klíčová slova v angličtině:	Průšek, cultural delegacy, sinology, oriental studies, China
Přílohy vázané v práci:	Dva dopisy Jaroslava Průška Soupis darů členům kulturní delegace
Rozsah práce:	68 886 znaků
Jazyk práce:	čeština

OBSAH

ÚVOD.....	6
1 JAROSLAV PRŮŠEK.....	7
2 ČESKOSLOVENSKÁ KULTURNÍ DELEGACE DO ČÍNY V LETECH 1950–1951.....	10
2.1 Návrh pracovního programu mise	11
Úkoly mise	11
3 PRŮBĚH POBYTU	12
3.1 Cestování.....	12
3.1.1 Cesta do Číny.....	12
3.1.2 Peking	13
3.1.3 Šanghaj.....	14
3.1.4 Hangčou	16
3.1.5 Kanton.....	17
3.1.6 Hankou.....	18
3.1.7 Závěr cesty	19
3.2 Kulturní události	21
3.2.1 Návštěvy	23
3.3 Politické události.....	26
3.4 Pracovní náplň	31
3.4.1 Program.....	32
3.4.2 Úkoly delegace.....	33
3.4.3 Jednání s čínskými kulturními činiteli	33
3.4.4 Nákup knih.....	35
3.4.5 Přednášky	37
3.5 Ostatní	39
3.5.1 Volný čas	39
3.5.2 Příhody.....	41
3.5.3 Události z domova	41
4 HODNOCENÍ POBYTU.....	44
ZÁVĚR	47
SEZNAM LITERATURY	49
SEZNAM PŘÍLOH.....	52

Úvod

Osobnost Jaroslava Průška je pro českou sinologii významná. Přesto neexistuje mnoho literatury, která by se jím zabývala, proto mě toto téma zaujalo. Chtěla jsem se více dozvědět o jeho životě a hlavně o jeho úloze vedoucího člena československé kulturní delegace do Číny v letech 1950–51.

Práce je rozdělena do čtyř kapitol. V první kapitole je přiblížena celkově osobnost Jaroslava Průška, jeho život. Druhá kapitola se zabývá shrnutím úkolu československé kulturní delegace a účelu této zahraniční cesty. Obsah třetí kapitoly tvoří dopisy psané Jaroslavem Průškem své ženě Olze doplněné komentáři. Kapitola se dělí na podkapitoly, které se zabývají různými částmi této cesty – nejprve se zabývám navštívenými místy, památkami, dále kulturními událostmi, setkáními, poté se zaměřuji na politické události a aktuální politické problémy, následuje oddíl týkající se pracovní náplně a celá kapitola je zakončena částí, která se snaží shrnout ostatní zajímavosti z cesty. Ve čtvrté kapitole se zabývám hodnocením pobytu delegace.

Při vypracování této práce jsem se opírala hlavně o dopisy Jaroslava Průška ženě Olze a i další zprávy týkající se této cesty uložené v Národním archivu a Archivu Akademie věd. Při práci jsem čerpala a používala informace z knih českých autorů, dále ze sinologických časopisů, z internetových zdrojů, jak v češtině, tak i v angličtině, a konečně i z osobních rozhovorů s pamětníky.

Cílem mé bakalářské práce bylo shromáždit dostupné informace o pobytu československé kulturní delegace v Číně v letech 1950–51, zhodnotit význam této delegace pro česko-čínské vztahy, pro Orientální ústav – hlavně z hlediska získání významných darů a mnoha knih. Tyto poznatky mohou posloužit čtenářům práce k tomu, aby si uvědomili význam osobnosti Jaroslava Průška a získali vědomosti o jeho aktivitách, které ovlivnily českou kulturu.

1 Jaroslav Průšek

Jaroslav Průšek se narodil 14. září 1906 v Praze. „Sňatek jeho rodičů byl, jak bylo tehdy ještě rozšířeným zvykem, sjednaný. Otec měl vážné a ctihodné řemeslo – byl strojuvůdcem, o dvacet let mladší maminka byla učitelkou, což tehdy, pokud šlo o ženy, nebylo nic běžného. Když v roce 1911 otec zemřel, mamince bylo 23 let. Drobná, ale energická babička Lupáčová přijela pro dceru a vnuka a odvezla je rázně na vesnici do Budenína.“ (Doleželová-Velingerová, 2006, s. 17)

Podle Zlaty Černé „to byl jeho dědeček, kdo ve svém vnukovi vzbudil zájem o bohatou historii kraje a pěstoval v něm zájem o historii obecnou a četbu. O malém Jarouškovi se tradovalo, že místo aby si hrál a vyváděl s dětmi, seděl a četl si neustále v knihách.“ (Doleželová-Velingerová, 2006, s. 17)

V letech 1917–1925 studoval na Jiráskově gymnáziu v Praze. Po maturitě začal studovat historii antických národů a Byzance na Filozofické fakultě Karlovy Univerzity. Dostal stipendium do Švédska k významnému sinologovi profesoru Bernhardu Kalgrenovi. Studoval u něj v Göteborgu v letech 1928–1930 čínštinu a japonštinu. V roce 1930 složil Philosophie candidat examen z čínštiny. V létě 1930 byl na univerzitě v Halle u doc. G. Halouna. Poté pracoval u prof. Hönische a Erkese a u prof. Wedemarggera (NA, MŠK, Jaroslav Průšek).

Orientálním ústavem mu bylo nabídnuto stipendium do Číny. Roku 1933 tedy odjel do Pekingu. Původně se chtěl věnovat studiu ekonomické Číny, nakonec se však dostal ke studiu čínského lidového románu. Za tohoto pobytu se také seznámil s významným čínským spisovatelem Lu Xunem. V létě 1943 byl pozván do Japonska (NA, MŠK, Jaroslav Průšek). Okolnosti získání tohoto stipendia byly velice zajímavé. V době čínsko-japonské války psal Průšek proti Japonsku kritické články. Proto ho pozvali do Japonska na studium, aby si „opravil názor na Japonce“ (Palát, 13. 1. 2010). Roku 1937 se vrátil domů. Toho roku učil na Lidové škole Tomáše Bati ve Zlíně. Tam také vydal první učebnici čínštiny.

Na jaře 1937 byl pozván do USA na univerzitu v Berkley, aby zde přednášel dějiny čínské literatury (NA, MŠK, Jaroslav Průšek).

Vyučoval v Orientálním ústavě – vyučování probíhalo v kurzech. Sinologie se stala oborem až v roce 1947. První absolventi byli na přelomu 40. a 50. let. V té době začala orientalistika i v Olomouci. (Katedra ostatní filologie – sinologie, indologie, klasická filozofie, estetika, fonetika). V Praze vznikla katedra filologie a dějin dálného východu – Průšek byl vedoucím této katedry. Přicházeli studovat i čínští studenti (Palát, 13. 1. 2010).

Roku 1953 se Průšek stal ředitelem Orientálního ústavu. „Vedle pedagogické a vědecké práce se věnoval práci organizační – moderním pohledem se díval na studium orientálních zemí. Začala se studovat moderní historie, moderní jazyky, moderní literatura. Zasloužil se o rozšíření studií (Kavkaz, Severní Asie, Severovýchodní Asie, Barma, Indonésie,...)“ (Palát, 13. 1. 2010). 60. léta byla podle Paláta obdobím vrcholného rozvoje orientalistiky, byly navazovány styky s různými institucemi v cizině. Zařizoval stáže pro pracovníky v evropských zemích, USA, Číně. Ústav orientálních studií byl donucen opustit v roce 1968 (Palát, 13. 1. 2010).

I přesto, že byl zbaven vedení Orientálního ústavu, pokračoval v diskuzích o odborných problémech se svými kolegy, žáky. Scházeli se na takzvaných „domácích seminářích“ (Doleželová-Velingerová, 2006, s. 27).

„Svou překladatelskou aktivitu zaměřil na prózu, a to jak na klasickou, tak na středověké lidové vypravěče. Jeho překlady Pu Songlingových povídek uchvacují doposud čtenáře bohatostí frazeologie a rytmem vyprávění, jímž vyjádřil dynamičnost působivého napětí mezi stručností textu a plností významu a jeho konotací v klasické čínštině.“ (Doleželová-Velingerová, 2006, s. 21). Stejně mluví Zlata Černá i o jeho dalších překladech – románu Putování Starého Chromce – a překladech a studiích čínského spisovatele Lu Xuna. U díla Vřava je předmluva napsána samotným Lu Xunem.

První žena, Berta Krebsová, začala za války u profesora Průška studovat soukromě čínštinu. Druhou ženou byla Vlasta Hilská, rozená Novotná. Třetí ženou Olga Chrtková – s ní měl Jaroslav Průšek dceru Kateřinu.

Palát (13. 1. 2010) o Průškovi říká, že byl náročný učitel. Zkouška u něho trvala třeba i půl dne. Kládl důraz na čtení textů. Problematiku textů vykládal do hloubky. Byl velice vstřícný, respektoval odlišné názory. S žáky si rád popovídal. Nebál se jít do konfliktů s úřady, když se domníval, že nepostupují správně. Podporoval pořádání přednášek, výstav pro veřejnost. Tehdejší znalosti o Číně nebyly totiž valné a představy byly často mylné.

Publikací o Jaroslavu Průškovi není mnoho. Vladimír Liščák píše, že byl překvapen po zjištění skutečnosti, že na téma Průšek a Orientální ústav bylo napsáno tak málo. V encyklopediích, na internetových stránkách, a to českých i zahraničních, je Průškovo jméno většinou jen zmíněno a jeho život shrnut jen několika málo větami. Na druhé straně Průškovo dílo zřejmě má význam pro Čínu, na webu Čínské státní knihovny se nachází podrobná biografická informace s výběrem jeho děl a děl o něm.

Jaroslav Průšek zemřel 7. dubna 1980 v Praze.

2 Československá kulturní delegace do Číny v letech 1950–1951

Průšek píše: „Dne 21. listopadu opustila naše kulturní delegace Prahu, o tři dny později jsme byli v Moskvě, 6. prosince jsme překročili hranice Číny a 10. prosince jsme projeli starými hradbami Pekingů. O měsíc později už jsme byli opět na cestě na jih: Šanghaj, Chang-džou, Kanton a zpět přes Chan-kchou do Pekingů. 23. února jsme se rozloučili se staroslavným Pekingem zlatistých střeš a za zšeřelého rána 18. března jsme byli opět doma v Praze.“ (Průšek, 1951, s. 136)

Delegace odjela dne 21. listopadu 1950, a to vlakem Praha – Čierna nad Tisou – Moskva – Otpor – Peking. Návrat 18. března 1951 (NA, J. Průšek).

Úkolem mise bylo navázat konkrétní styky na poli kultury. Hlavním z úkolů delegace byla domluva dohody mezi Československou republikou a Čínskou lidovou republikou o kulturní spolupráci. Delegace dostala za úkol vypracovat předběžný plán kulturních styků s Čínou na r. 1951 (NA, ČLR – Plány, styky 1949–52).

Členy československé kulturní delegace byli prof. Jaroslav Průšek, dr. Zdeněk Hrdlička, kterého doprovázela i manželka Věna Hrdličková, a člen ÚV KSČ Walter Štamberger. Delegaci doprovázeli také dva čínští umělci, karikaturista Chua Tün-wu a básník Cou Ti-fan – byli v Praze chystat výstavu Nová Čína (Pejčochová, 2008, s. 30).

2.1 Návrh pracovního programu mise

Úkoly mise

I. Studijní

Vzhledem k tomu, že šlo o první delegaci tohoto druhu po osvobození Číny a po zřízení Čínské lidové republiky, bylo hlavním úkolem delegace posouzení kulturně-politické situace v Číně. S kulturní situací se měli seznámit prostřednictvím ministerstva kultury, a to návštěvou různých kulturních institucí (NA, ČLR – hosté 1950–52).

II. Propagační

Delegace měla k dispozici různý propagační materiál, který měl být předán čínským kulturním institucím. Jednalo se o ukázky československé literatury, hudby, filmové tvorby a československého folkloru (NA, ČLR – hosté 1950–52). Spis fondu MIO také obsahuje podrobný výčet propagačního materiálu.

III. Sondovat konkrétní možnosti pro otázky kulturní spolupráce

Na základě tohoto zjištění měl být vypracován konkrétní návrh na plán kulturní spolupráce po návratu mise (NA, ČLR – hosté 1950–52).

IV. Odevzdat dary

Mise měla za úkol předat dary resortních ministrů MIO a MŠVU, kulturních vědeckých institucí pro vedoucí čínské kulturní pracovníky (NA, ČLR – hosté 1950–52).

3 Průběh pobytu

Průběh cesty československé kulturní delegace sledovala celou dobu i agentura ČTK. Zprávy o této delegaci se objevovaly v různých novinových článcích.

Delegace byla přivítána tajemníkem ministra kultury Ša Co-fu, spisovatelkou Tin Lin, představitelem odboru pro kulturní styky Hu Šan a dalšími význačnými osobnostmi (AVČR, inv. č. 270).

Podle zprávy agentury ČTK ze 14. prosince „čínský ministr zahraničí Ču En-laj a ministr kultury Šen Jen-pin uspořádali ve středu slavnostní večeři na počest čs. kulturní delegace. Slavnostní večeře se zúčastnil ministr kultury Čínské lidové republiky Šen Jen-pin, významný čínský spisovatel Mao Tun, náměstek ministra zahraničních věcí Chan Han-fu, čs. velvyslanec F. C. Weiskopf, členové kulturní delegace v čele s profesorem Průškem a zástupci čínské veřejnosti. Po večeři byli členové delegace přítomni provedení čínské klasické opery.“ (AVČR, inv. č. 270).

3.1 Cestování

3.1.1 Cesta do Číny

Delegace cestovala přes Moskvu, kde se měla setkat se sovětskými orientalisty. Průšek popisuje cestu takto (AVČR, inv. č. 13, 13. 12. 1950):

„Cesta sem byla značně úmorná a vyčerpávající. Přes Sibiř se jelo velmi pohodlně, vagony byly báječně zařízeny, v 1. třídě jsme byli jen vždy dva v kupé a měli jsme svou umývárnu. Ale strava byla příliš těžká a pro mě příliš jednotvárná. Všichni končili děsnou zácpou a eventuálně potížemi žaludečními, zvláště s. Št. Jedině já jsem vydržel v kondici, protože jsem byl v jídle hrozně opatrný a držel jsem se zpátky. Ani „jikry“ (kaviár) jsem raději nejedl.

V Mandžusku už jsme zapadli do čínského prostředí a bylo nám jako doma. Bohaté čínské hostiny a to věc srdečného, co snad kromě Rusů, nemá žádný jiný národ na světě.“

3.1.2 Peking

Svůj pobyt zahájila čs. kulturní delegace v Pekingu, kam přijela 10. 12. 1950 a pobývala zde asi měsíc. V českých novinách byla otištěna zpráva o návštěvě v druhé obecné škole připojené k národní Pekingské univerzitě: „Žáci předvedli zpěvy a tance o míru a věnovali delegaci květiny a praporky na důkaz hlubokého přátelství mezi čínským a československým lidem.“ (AVČR, inv. č. 270).

Průšek píše své manželce hned na začátku pobytu, zmiňuje se o pamětihodnostech a jiných místech, která navštívili: „V neděli jsme byli v letním paláci¹, bylo tam překrásně, byl takový vlahý den, mohli jsme sedět úplně venku a pít čaj. Dívali jsme se na žluté střechy a různobarevné pagody a bylo nám opravdu krásně. Škoda ovšem, že jsme nepřišli o nějaký měsíc dříve, když bylo všechno ještě zelené a to by to bylo ještě půvabnější. Ale i tak je to úžasný zážitek.“ (AVČR, inv. č. 13, 19. 12. 1950).

Další místo, o kterém se ve svém dopise zmiňuje je park v Pai-hai²:

„Dnes dopoledne v neděli jsem byl v Pai-hai, to je takový park, kde je ohromné jezero a kolem na sta chrámů, pavilonů a budov vesměs se střechami z barevných polévaných cihel. Jsou tam celé zdi s druhy vyrobené

¹ Letní palác Yiheyuan (zahrada živé harmonie) byl založen už ve 12. století. Byl určen pro císařskou rodinu, výhradně k relaxaci a oddechu. O jeho nynější podobu se zasloužila velkou měrou císařovna Cixi, která na jeho rekonstrukci použila peníze určené pro čínské lodní vojsko. V areálu se nachází různé pavilony, mosty, chrámy a jezírka, a také jezero Kunming.

² Park Bei-hai (Zahrada severního moře) se nachází v centru Pekingu. Je to jedna z nejstarších a nejzachovalejších císařských zahrad v Číně. Pochází z 10. století. Obsahuje mnoho historicky důležitých staveb, paláců a chrámů. Bei-hai existoval za dynastií Liao, Jin, Yuan, Ming a Qing. Většina z nynějších staveb byla postavena za císaře Qianlonga (dynastie Qing). Veřejnosti byl park otevřen v roce 1925.

z polévaných cihel, kouzelných barev, vůbec to je asi nejkrásnější místo Pekingu. Nadto je tu spousta sněhu, až je v Pekingu věc nebyvalá a jeho jiskřivá čistota ještě zvyšuje působnost všech těchto míst. Obědvali jsme tam nad jezírkem a potom ještě po procházce jsme šli domů.“ (AVČR, inv. č. 13, 6. 1. 1951).

Podle článku ČTK z 22. prosince vykonala delegace návštěvu u náměstka ministra zahraničních věcí Čan Han-fu, u místopředsedů výboru pro kulturu a výchovu Ma Hsu-luna a Lu Tin-jia a u ministra kultury a ministra výchovy. Navštívili Všečínské literární sdružení a umělecké kroužky, pekingskou knihovnu, ústřední Ústav pro umění, Ústřední ústav dramatických umění a pekingské filmové ateliéry. (AVČR, inv. č. 270).

3.1.3 Šanghaj

Cesta z Pekingu vedla do Šanghaje. Průšek píše: „Jeli jsme přes celou severní Čínu, která byla pokryta stříbrným popraškem, taková tvrdá, strnulá, vyprahlá země. Vypadá jako tvář staré ženy, kterou rozrylo utrpení a starosti. Holé kamenné nebo hliněné kopce a hory a stejně rozbrázděná nížina. Jede s námi velvyslanec, který nás bude provázet až do Kantonu. Jede s paničkou, protože si také chtějí prohlédnout Čínu.“ (AVČR, inv. č. 13, 12. 1. 1951).

Věna Hrdličková vzpomíná, že Šanghaj na ni působila velkoměstsky (Fénix, s. 17). I Průšek se ve svém dopise zmiňuje o Šanghaji jako o městě připomínajícím New York: „Naproti pak trčí mrakodrapy ozářené červenými neonovými světly s čínskými znaky. Tak to nejvíce připomíná New York i těmi úžasnými protiklady: na jedné straně takovéhle přepychové, moderní mrakodrapy a na druhé straně hnijící chýže z bláta zapadající do vody, v níž stojí a hníjí nepotřebné rakve s nebožtíky.“ (AVČR, inv. č. 13, 12. 1. 1951). Podle Věny Hrdličkové tady byly vidět stopy války a strádání (Fénix, s. 17).

Průšek popisuje přepychové bydlení v apartmentu. Jak však píše, Šanghaj je velmi chladná, a k tomu se ještě velmi málo topí – kvůli nedostatku uhlí. O zimě se zmiňuje téměř v každém dopise a vychvaluje si, že si nechali ušít kožichy. Píše, že jsou v nich stále, dokonce i při jídle. I přes ten přepych, který zažili v Šanghaji a který už asi nezažijí, píše, že je rád, že už „vypadnou z toho Babylonu“ (AVČR, inv. č. 13, 19. 1. 1951):

„V Šanghaji na nádraží bylo obvyklé skvostné uvítání s prapory a kytkami. Bydlím nyní v přepychovém apartementu v 8. poschodí mrakodrapového hotelu. Nahoře v 17. poschodí je jídelna a holič. Mám ložnici s nejmodernější koupelnou, obrovský salon, dvě předsíně, kuchyni a nějaké skladiště, čili kdybych byl čínským (bývalým ovšem) generálem, mohl bych tu ubytovat celý harém konkubín, plus služebnictvo a osobní stráž – ty stejně s námi chodí kamkoli se hne.“ (AVČR, inv. č. 13, 12. 1. 1951).

Průšek také zmiňuje pohled, který se mu naskytl z oken apartmentu, kde byl ubytován: „Co ale nejnádhernějšího je na tomto ubytování, je to, že zrovna dole pode mnou se valí řeka Huang-pu³ protékající Šanghají a na ní se plaví nescíslně džunek, prámů, sampanů, parníčků a pod.“ (AVČR, inv. č. 13, 12. 1. 1951).

Delegace byla pozvána na recepci, kterou uspořádal tajemník šanghajské lidové správy Ču Lun a náměstek šanghajského starosty Šen Pai-hua. Průšek, jakožto vedoucí československé kulturní delegace položil spolu s velvyslancem Weiskopfem věnec na Lu Xunův hrob. Večer byla delegace hostem předsedy vojensko-politického výboru východní Číny Žao Ču-šiho (AVČR, inv. č. 270).

V Šanghaji byli neustále doprovázeni strážci i policejním vozem: „Báli se, aby potlačené podsvětí eventuelně nezpůsobilo vládě nepříjemnost nějakým útokem

³ Huangpu Jiang je řeka protékající Šanghají. Její délka je 97 km. Hraje důležitou roli, protože většina pitné vody pro Šanghaj pochází právě z Huang-pu. Rozděluje město na dvě části: Pudong a Puxi.

na nás. Chápali jsme to plně, ale přece byla škoda, že jsme se nemohli vůbec nikam po ulici podívat.“ (AVČR, inv. č. 13, 19. 1. 1951).

3.1.4 Hangčou

Po pobytu v Šanghaji se delegace dopravila do „krásného Changčou⁴, známého jako „ráj na zemi“. „Bydleli jsme u proslulého Západního jezera⁵, opředeného legendami.“ (Fénix, s. 17).

Průšek zmiňuje, čínské přísloví o Hang-čou: „na nebi je Stříbrná řeka a na zemi Hang-čou a Sučou.“ (AVČR inv. č. 13, 19. 1. 1951). I on píše o Západním jezeře s nadšením, podle něj se však nevyrovná alpským městům, jezerům:

„Město ovšem je celkem jako všechna jiná města, ale leží na břehu Západního jezera a to je velmi proslulé. Scenérií se ovšem toto místo nemůže vyrovnat žádnému alpskému městu a jezeru – ač jsem je neviděl, ale Číňané spíše si cení detail než ty celkové perspektivy a v tomto ohledu je Hang-čou skutečně velmi krásná. Jsou zde zahrady po kopcích plné jeskyněk, soch, nápisů, umělých skal, jezírek a podobně a mezi tím jsou bambusy, stromy a květiny. Ovšem bohužel nyní je zima – to znamená, že je tu asi jako u nás počátkem dubna a tak květy celkem nejsou. Ale i tak je to hezké. Jsem zvláště rád, že jsem se sem mohl podívat, protože v povídkách, které studuji se neustále mluví o Hang-čou, většina jich v Hang-čou také vznikla a tak je to docela něco jiného než když člověk si to musí jen představovat.“ (AVČR, inv. č. 13, 19. 1. 1951).

„Včera po večeři s předsedou provinciální vlády T’anem (jmenuje se stejně jako velvyslanec v Praze) jsme se směli se Štačkem (Štamberger⁶ – vybarvil

⁴ Hangzhou je hlavní město provincie Zhejiang, leží na řece Qiantang.

⁵ Xi Hu je jezero v Hangzhou. Je ze tří stran obklopeno horami, ze čtvrté je město.

se v moc fajn kamaráda) projít asi na půldruhé hodiny po břehu jezera a pak městem. Bylo to překrásné, byla taková vlahá noc, padala na jezero stříbrně modrá mlha, na ulicích svítily krámy, zkrátka bylo mi opravdu jako v Číně, když jsem se mohl toulat sám. Na chvíli se člověk dostal z toho oficiálního prostředí, které je velmi srdečné a milé, ale člověk je strašně odloučen od života lidu.“ (AVČR, inv. č. 13, 19. 1. 1951).

Průšek si zde trochu stěžuje na nemožnost užít si samoty, volnosti. Jak zde zmiňuje, v Hangčou už nebyli tak omezováni, ale odkazuje na předešlý pobyt v Šanghaji, kde byli neustále doprovázeni strážci a nebylo možno se projít o samotě. V Hangčou delegace navštívila Čekianskou univerzitu, muzeum a knihovnu. (AVČR, inv. č. 13).

O Hangzhou se Průšek zmiňuje ještě jednou ve svém dopise z Kantonu: „V Hangčou to bylo moc rozkošné, sice první den bylo ošklivé, ale potom bylo překrásné počasí. Jezdili jsme po západním jezeře a také jsme udělali výlet na jednu horu, kde je velmi hezký starý klášter taoistický, byla odtamtud nádherná vyhlídka na všechny ty homole obklopující západní jezero. Je tam všude plno kulturních památek, skutečně vedle Pekingu je to nejzajímavější místo v Číně.“ (AVČR, inv. č. 13, 25. 1. 1951).

3.1.5 Kanton

Cestu do Kantonu a dojem z tohoto města popisuje Průšek takto: „Později jsme jeli překrásnými horami s úplně kolmými stěnami a divokou vegetací. Tady v Kantoně je plno květů, ale chladno je přece značné, je to taková lezavá zima, takže tady v pokoji sedím v kožiše a není mi nějak horko.“ (AVČR, inv. č. 13, 25. 1. 1951). Pro delegaci bylo připraveno plno překvapení. Průšek pokládal za nejkrásnější

⁶ Walter Stamberger (1921–1997) – filolog a historik, vystudoval obor čínština – dějiny dálného východu na FF UK v Praze. Byl tajemníkem vedoucího mezinárodního oddělení ÚV KSČ Bedřicha Gemindera. Z KSČ byl několikrát vyloučen. K vědecké práci jej přivedl Jaroslav Průšek (Zahradník, 2001, s. 10).

zážitek poslední den v Kantonu, kdy pro ně byla uspořádána vyjížďka na dělovém člunu po Perlové řece⁷:

„Uspořádali pro nás vyjížďku na dělovém člunu po Perlové řece. Nejprve to vypadalo tak trochu jako vtip, protože nás naložili na takovou smrdutou bárku, ale potom už to bylo docela hezké. Jeli jsme po Perlové řece až k ústí, které je lemováno vysokými pahorky. Nazývá se to tam Tygří vrata⁸, protože po obou stranách jsou takové kopce v podobě tygrů. Seděli jsme tam na kopci celé odpoledne a docela jsme se opálili. Krajina asi jako někde v jižním Španělsku, jsou tam palmy a všechno je takové jako jižní Středomoří. Po řece plula spousta džunek s nestvůrnými trupy i plachtami, byl to skutečně báječný pohled.“ (AVČR, inv. č. 13).

3.1.6 Hankou

„Cesta z Kantonu sem byla moc krásná, protože jsem důrazně prosadil, že musíme mít vytopený vagon a mimoto bylo tak krásně, že toho ani nebylo třeba. Krásné bylo horstvo na hranicích Kuang-tungu a Hu-nanu, kterým jsme projížděli. Divoké kopce, mezi nimi dravá nefritově zelená řeka, bohaté stromoví, hory v pozadí v páře a všechna půda pokrytá okrově červeným pískovcem. Skutečně jedna z nejkrásnějších krajin, které jsem kdy viděl.“ (AVČR, inv. č. 13).

Takto popisuje Průšek cestu z Kantonu do Hankou. Toto město ho nijak nenadchlo. Píše o něm: „Tak jsme se dnes ráno dostali do Han-k'ou, je to jak jsme zjistili nyní za odpolední procházky celkem hrozné hnízdo, kde není nic k vidění. Prostě

⁷ Zhujiang je třetí největší řeka Číny. Byla pojmenována podle písčitého, kamenitého ostrůvku, který se nacházel uprostřed řeky (nyní je kvůli změnám toku mimo řeku) a jmenuje se Mořská perla.

⁸ Humen je soutěska v ústí delty Perlové řeky, kde ústí do Jihočínského moře. Za první světové války se zde odehrálo několik bitev.

nahromaděné spousty lidu na soutoku řeky Han a Jang-czö. Tady bych nechtěl být ani po smrti, nemluvě o tom, že podnebí je tu příšerné.“ (AVČR, inv. č. 13).

Své zážitky shrnuje ještě dále: „Včera odpoledne (dokončuji ráno) jsme chodili zřejmě po jediném zdejšímu parku, a potom po ulicích. Nemohu říci, že Hankou patří mezi nejkrásnější čínská města, ale aspoň jsme získali představu, jak vypadá provincie a to ještě největší...“ (AVČR, inv. č. 13).

Na druhé straně vyjadřuje nadšení z wuhanské univerzity⁹: „V Hankou vedle nádherné wuhanské university – nejen že mají celé horstvo pro sebe, ale ještě i dvě jezera – rozhodně bych chtěl na té universitě být.“ (AVČR, inv. č. 13).

3.1.7 Závěr cesty

Po pobytu v Hankou se delegace přesunula opět do Pekingu, kde zakončila své cestování po Číně. Část cesty vedla i přes Žlutou řeku, což byla podle Průška nejdobrodružnější část cesty. Popisuje:

„ [...] přejezd přes Žlutou řeku, je to ten most, po němž už jsem jel dříve dvakrát a je stále stejně hnusný jak dříve. Bylo dost mlhavo, takže v prostředku nebylo vidět ani na jednu stranu – most je dlouhý 3 km. Starý železný most Kuomintanci strhli a nyní je tam jen nouzový dřevěný. Vítr fučel a pod námi vířila hnusná žlutá voda promíšená drobným ledem. Na jedné straně nebylo ani zábradlí, takže z okénka jsme se dívali kolmo do vody. Vlak jel úplně krok co krok – člověk by šel rychleji a moji drazí přátelé bledli a nikomu se ani moc do řeči nechtělo. Tak jsem si říkal, kdyby to někde trochu povolilo, to by byla krajně nepříjemná smrt. Ale přejezdi jsme docela dobře, ostatně vždyť tam jezdí plno jiných vlaků. Ale pocit je to krajně nepříjemný.“ (AVČR, inv. č. 13, 4. 2. 1951).

⁹ Nachází se ve Wuhanu, ve středočínské provincii Hu-bei. Leží na úpatí hor Luo-jia a díky svému umístění se řadí k nejhezčím univerzitám v Číně.

Členové delegace chtěli nazpět letět přes Mongolsko do Moskvy. Nakonec však kvůli početným zavazadlům jeli opět vlakem:

„Jsme obtíženi úplně jak dromedáři. Mám dojem, že jsme to trochu přehnali, ale už se nedá nic dělat než asi jet vlakem. Jinak bychom musili poslat zavazadla lodí, což znamená, že by nám přišla teprve tak za půl roku – pokud by přišla vůbec a to nemůžeme riskovat, a nebo je nechat poslat po někom, kdo pojede do Moskvy, což konečně nemůžeme na nikom žádat. Tak se holt zase potáhneme přes Sibiř jako legionáři, dovedeš si představit, že tu cestu budu dělat už po třetí!“ (AVČR, inv. č. 13, 16. 2. 1951).

3.2 Kulturní události

Průšek navštívil Čínu poprvé ve 30. letech. Nyní se do Číny dostal po založení Čínské lidové republiky. Zažil Čínu i za vlády Kuomintangu i v začátcích nové vlády Mao Ce-tunga. Byl přesvědčen, že změny jsou pozitivní a povedou k pokroku, vývoji Číny.

Věna Hrdličková vzpomíná, že oni i Průšek byli nadšeni. Dívali se do budoucnosti s nadějí, že se stav Číny zlepší. „Čína byla strašlivě chudá, to byl ten nejsilnější dojem, i když přesto oni nás tak hostili, nám to bylo až líto, když jsme si představovali, jak žili lidé. Bydlení bylo často spíše taková doupata a to v Pekingu ještě bylo krásné.“ (Hrdličková, 20. 3. 2010). Dále paní Hrdličková vzpomíná, že už cítili náznaky budoucího vývoje (ten vidí například v tom, že je všude doprovázeli), ale tehdy vládlo hlavně nadšení z toho, že se situace změnila, že je mír a že lidé mohou jakžtakž normálně žít. Toto nadšení provází všechny Průškovy dopisy:

„Je to úžasná zkušenost, že jsem se mohl podívat na novou Čínu. Víš tu co vytvořili noví lidé, skvělí, obětaví, zkrátka úplně nový druh člověka. Na př. ten Č'en Hong, je to obchodník který přirozeně chtěl vydělávat peníze. Měl nejvzácnější exemplář. Šui-hu-čuanu¹⁰ v Číně, věc skutečně nesmírné ceny. Ale nyní protože prý vláda nemá dost peněz a Šui-hu-čuan je velmi důležitý pro výchovu mas, tak ho zdarma daroval vládě. To svědčí o tom, jak zcela nová morálka proniká do mas a vytváří se nový typ člověka.“ (AVČR, inv. č. 13, 24. 12. 1950).

Průšek své ženě píše, že „nemůže být většího štěstí v lidském životě, než moci studovat tento přerod, vidět tuto vznešenou kulturu jak se obnovuje a jak roste

¹⁰ Shuihūzhuàn – Příběhy od jezerního břehu – klasický román ze 17. století. Pojednává o skupině zbojníků z dvanáctého století. Lidové vyprávění o této zbojnické skupině sepsal učenec Shi Nai'an. Román byl názorným materiálem, pomocí kterého měla být tenkrát inteligence vychovávána. Na příbězích jednotlivých hrdinů tohoto románu bylo kritizováno kapitulantsví (před těmi, kdo byli kritizováni během kulturní revoluce a nyní se vraceli do veřejného života) (Bakešová, 2002, s. 47).

a tlumočit ty výsledky světu“ (AVČR, inv. č. 13, Nový rok). Pozitivně hodnotí celkový vývoj událostí. Za své návštěvy měli možnost účastnit se několika divadelních představení i jiných produkcí. Jednalo se o revoluční *Fan gui a Li xiang xiang* – tento příběh byl velice populární. Setkali se také se slavným hercem, který hrál ženské role (Hrdličková, 20. 3. 2010).

„Máme se tu báječně a jsou tu úplně fantastické zážitky. Pořád jsem sice říkal v Praze, že ten přerod, který prožívá Čína je jednou z nejúžasnějších událostí vůbec ve světových dějinách, ale to byla celkem pustá theorie, nyní však můžeme položit ruku na puls toho vývoje a přímo ho hmatat. Viděli jsme na př. dělnické představení, kde všechny věci hudební skladby, recitace, krátká zpěvohra, tanec, všechno bylo napsáno a složeno i předváděno přímo dělníky z továren. Ta úroveň děvče nad tím prostě se nám tajil dech. Kam se hrabou naši profesionálové. To nadšení, ta dokonalost! Víš tak když to tu vidím si říkám jak ubohoučcí jsou ti naši fištrálkové, [...] chrobáčkové a pod. Jak velký je tenhle svět zde, co nového se zde tvoří! Skutečně nemám slov, abych to vylíčil a jasně vystihl. Je to tak grandiosní, že to překonává všechny naše představy.“ (AVČR, inv. č. 13, Nový rok).

Shlédnout lokální drama směli i v Hankou: „Zase pojednávalo o útisku sedláků od statkářů a bylo docela zajímavé, jenomže jsem byl strašně už unaven a šel jsem tedy po desáté s Venou domů.“ (AVČR, inv. č. 13).

Píše: „v Hankou jsme viděli báječné vojenské představení v baletu předvedli celé vojenské cvičení i s útokem a střelbou z děl a kulometů a pak tančili moc krásný lví tanec. Jiný balet představoval přepadení Koreje a zhubení útočníků spojenými vojsky čínsko-korejskými.“ (AVČR, inv. č. 13, 4. 2. 1951).

3.2.1 Návštěvy

Delegace se účastnila kromě oficiálních návštěv také mnoha večírků, hostin. Ne vždycky bylo pro Průška a ostatní členy jednoduché rozumět – zvláště z důvodů existence různých dialektů. I Věna Hrdličková se zmiňuje, že s jazykem to byl z toho důvodu dost velký problém. Zvláště také proto, že nebyla povinná školní docházka. Říká však, že měli Čínskou průvodkyni, která s nimi jezdila a uměla také anglicky, což byla výhoda, protože: „v těch jižních částech kde se mluvilo dialekty, tak to bylo docela příjemné, když ona ty různé výklady nám mohla tlumočit.“ (Hrdličková, 20. 3. 2010).

„Včera večer byla večeře u starosty Šanghaje, vlastně jeho náměstka, neboť starosta byl v Nankingu. Byla to celkem nuda jako všechny tyhle oficiální podniky, zvyšovaná ještě tím, že starosta – jinak strašně roztomilý stařeček sedmdesátiletý – pochází z Ningpo a mluví tamějším strašným dialektem, takže mu není ani slova rozumět a s tím jsem se musil bavit. Vždycky mi to trvalo chvíli než jsem vůbec uhádl co mi chce. Tak to byla námaha, nemluvě o tom, že mi bylo docela zima, tak nakonec jsem si nechal přinést kožich, protože jinak bych to byl nevydržel.“ (AVČR, inv. č. 13, 12. 1. 1951).

Několikrát byl Průšek pozván ke generálu Jie. Na tomto místě se setkali s řadou významných lidí:

„Dnes dopoledne jsme navštívili zdejšího předsedu generála Jie, a tam jsme se setkali s řadou starých revolučních pracovníků, z nichž téměř všichni se účastnili Kantonské komuny¹¹ v r. 1927. Nejsou to nijak staří lidé a přesto člověk má dojem, že se ocitl někde v museu. Tolik zvláštních, výrazných historických tváří. Co ti lidé si vytrpěli! Tehdy bylo tu vyraženo na 5000 lidí

¹¹ *Kantonská komuna*: Povstání, které proběhlo v prosinci 1927. Bylo namířeno proti Kuomintangu a za cíl mělo nastolení vlády dělníků a rolníků. Povstání skončilo likvidací povstalců. Počet obětí je odhadován až na 300 000 (Bakešová, 2002, s. 47).

beze všeho soudu. Čtyřem sovětským občanům a jedné ženě stáhli kůži s obličejí a vodili je nahé po městě až je umučili. Je až neuvěřitelná ta brutalita, s jakou se tu vedl ten boj.“ (AVČR, inv. č. 13, 25. 1. 1951).

O pobytu v Šanghaji nepíše Průšek příliš nadšeně, z hlediska volnosti. Na každém kroku je doprovázela stráž a nemohli se jít nikam projít sami. „Ovšem na druhé straně z kulturního života jsme viděli velmi mnoho a odnesli jsme si bohatý materiál zvláště o Lu Hsünovi¹², takže budeme moci lépe pokračovat ve vydávání jeho spisů.“ (AVČR, inv. č. 13, 19. 1. 1951).

„Teď ráno půjdeme navštívit Lu Hsünův hrob a pak musíme vykonat různé návštěvy u kulturních orgánů východočínské vlády a večer bude recepce a večeře u generála Žao, předsedy východočínské vlády. Zítra bude dávat recepci velvyslanec, tak z toho vůbec nevyjdeme.“ (AVČR, inv. č. 13, 12. 1. 1951).

Čas v Kantonu trávili dalšími návštěvami, prohlídkami univerzit, obchodů a podobnými činnostmi. Pochvaluje si, že všichni lidé tam byli velice milí. Stejně dojmy měla i Věna Hrdličková. Říkala, že Číňané po nich vždycky chtěli kritiku, říkali: „piping zhijiao“ – kritizujte nás, abychom se poučili. Byli velice zdvořilí a projevovali úctu k české kultuře. Na všech členech delegace to zanechalo hluboký dojem (Hrdličková, 20. 3. 2010).

„Jinak jsme trávili v Kantoně zase čas návštěvami, prohlížením universit a krámů se slonovinou a podobně bohubou činností. Všichni lidé tam byli hrozně milí, zvláště jsem se spřátelil s tamějším ministrem kultury, který také studoval v Japonsku a potom pracoval s Kuo Možó. Moc hezky jsme si popovídali, bohužel čas byl příliš krátký. Zvláštní atrakcí byly večeře slavnostní, při nichž nám servírovali hadí maso, víno s hadí žlučí a konečně

¹² Lu Xun, vlastním jménem Zhou Shuren, napadal konfuciánství. Ve svých povídkách popisuje život lidových vrstev. Je považován za zakladatele nové čínské literatury (Obuchová, 1999, s. 130).

jakési vodní brouky, upražené se vším všudy. Jednoho jsem ještě snědl, ale když nám nabídli ještě psí maso, to už jsem odmítl.“ (AVČR, inv. č. 13).

Na všech místech, kam delegace přijela je čekalo slavné uvítání. Bylo připraveno pohoštění, sály byly vyzdobeny. Při tomto vítání bylo vidět, že umí věci organizovat, zvláště takováto setkání (Hrdličková, 20. 3. 2010).

„Dnes v 9 hodin ráno bylo uvítání v Han-k'ou. Jako obvykle jsme měli spousty kytek a pak nás převezli na motorové lodi na druhý břeh. Hlavní věcí po takové cestě je se vždy vykoupat, oholit, převléknout a vůbec se dát do pořádku, protože i za dva dny ve vlaku vypadá člověk jako brigand. Bydlíme ve velmi krásném hotelu v bývalé koncesi, vystavěné v takovém prostorném koloniálním stylu z doby Viktorie. Je tu velmi hezky a vzhledem k slunci je nám velmi dobře.“ (AVČR, inv. č. 13).

3.3 Politické události

Průšek píše o Číně nadšeně – kladně hodnotí její situaci. Píše nadšeně jak o sovětském lidu, tak o lidu čínském – hodnotí jejich zapojení do práce, jejich divadelní představení a jiné. Jak uvádí Fairbank (1998, s. 389) měla KS Číny v počáteční fázi – vytvoření nového státu velkou důvěru. Pocity veřejnosti se blížily euforii. Nová vláda opravdu chtěla všechno dát do pořádku, napravit škody způsobené občanskou válkou.

V letech 1950–1953 probíhala korejská válka. Průšek se zmiňuje velice negativně a s ironií o Američanech a jejich hlavních představitelích. Naopak o Sovětském svazu a Číně píše jako o neporazitelných velmocích.

Po napadení Jižní Korey, za podpory Sovětského svazu a Číny, byla Severní Korea označena za agresora korejské války. Bylo to poprvé, co byla proti agresorovi nasazena vojska Organizace spojených národů (Škočová, 2008).

„Mocenský boj v Koreji se změnil ze střetnutí mezi světovým komunismem a demokratickým světem, na zástupnou válku obou supervelmocí, na první „testovací“ konflikt studené války.“ (Kamas, 1999, s. 48).

Spojené státy americké se obávaly vyústění třetí světové války – proto zasáhly bez ohledu na postoj Ruska (Škočová, 2008).

„Sovětský svaz ve vztahu k Číně dlouhodobě podporoval Mao Ce-tunga a jeho komunistickou stranu. Podpora byla umírněného rázu. Čína byla sice se Sovětským svazem ideologicky spřízněna, ale zároveň představovala mocenskou konkurenci.“ (Škočová, 2008).

„Čína se vzmáhá úžasně a přes všechny potíže, rozhodně je vidět, že tak krátce po válce se lidu vede neskonale lépe než dříve. A ta síla... Kdyby Američané věděli do čeho jdou, tak si pan Truman¹³ s Dean Achesonem¹⁴ – a to nemluvím

¹³ H. Truman – prezident Spojených států amerických v letech 1945–1953.

¹⁴ D. Acheson – americký ministr zahraničí v letech 1949–1953.

v žertu – vezmou skobu a oběsí se raději hned. Spojení SSSR s Čínou¹⁵ znamená ve světě tak strašnou sílu, že proti ní všechno ostatní jsou hračky. Ta energie a síla obrovského národa, sovětských lidí nemá nikde obdoby... A projede-li člověk znovu Svaz, pak teprve zase si uvědomuje co tato síla znamená a jak den ode dne mohutní.“ (AVČR, inv. č. 13, 13. 12. 1950).

K Sovětskému svazu a jeho glorifikaci přidává Průšek také Čínu. Píše o znovunabytí důstojnosti a obdivuje se čínskému národu:

„A teď k tomu přistupuje Čína, která si vytvořila takové obětavé kádry a nabyla znovu své vznešené důstojnosti, kterou měla po věky. Je to veliký, úžasný, obdivuhodný národ. Myslím, že nemůže být opravdu vznešenějšího úkolu než poznávat tento národ. A skutečně musím říci, že až mě mrazí při pomýšlení, kam bychom se byli dostali, kdyby u nás zvítězily ty proudy, které nás hnaly na západ.

Skutečně tyto perspektivy, když se nad nimi člověk zamyslí, tak se mi až točí hlava. Vždycky jsem říkal, že to je ten nejúžasnější převrat v dějinách, ale teprve když to člověk vidí na vlastní oči, tak vidí to nějak hmatatelně.“ (AVČR, inv. č. 13, 13. 12. 1950).

O situaci v Číně píše Průšek jako reakci na informace o Praze, že tam naopak vládne optimismus a klid: „V Praze je prý zase poplach kvůli tomu americkému zbrojení. Je to úplná volovina. Mají zatím jeden milion lidí ve zbroji a chtějí mobilizovat druhý. Přitom jen Čína má dobrých 5 [...] už dokážou, ukázalo se v Koreji.“ (AVČR, inv. č. 13, 19. 12. 1950).

„Bojovníci z Koreje tvrdí, že američtí vojáci se nemohou srovnávat ani s Japonci, ba dokonce ani ne s Kuomintangskými vojáky.“ (AVČR, inv. č. 13, 13. 12. 1950).

¹⁵ V únoru 1950 byla uzavřena mezi SSSR a Čínou dohoda o vzájemné pomoci v případě amerického útoku na Čínu (Škočová, 2008).

Korejskou válku provázelo mnoho krutých událostí. „S postupem severokorejských sil na jih v létě 1950 začaly jihokorejská armáda a policie vyprazdňovat své věznice, shromažďovat vězněné politické aktivisty a rolníky a popravovat je střelením do hlavy a cpát mrtvá těla do spěšně vykopaných jam [...] Část důkazů o krveprolití pochází z odtajněných dokumentů americké armády, včetně fotografií zachycujících masové zabíjení.“ (Hanley, 2008).

Průšek píše, že morálka amerických vojáků je „neobyčejně nízká a ovšem tím horší jsou jejich zvěrstva. Zrovna teď jsem viděl řadu uřezaných hlav Korejců a nad nimi Li Synmanovské¹⁶ a americké vojáky. Úplně hnusný pohled.“ (AVČR, inv. č. 13, 13. 12. 1950).

„A propos té Koreje – právě dnes jsem se tu setkal s Kršelem velvyslancem z Koreje a jedním jeho úředníkem – vyprávějí děsné věci, jak tam Američané řádí. Vybíjejí vesnici za vesnicí termitovými bombami – ty co taví i železo – a před ústupem naženou všechno obyvatelstvo vždy do několika baráků, ty podpálí pak benzinem a spálí ženy, děti, všechno. Všichni říkají, že Němci proti nim byli učinění beránci – Kršel sám byl 5 let v koncentráku takže to může posoudit. Je to prostě úplně hnusné. Přitom jsou to děsní zbabělci, kteří se bez ochrany letadel neodvážejí vystrčit ani nos a co do statečnosti tak jsou horší ještě než kuomintanci. Ale oni jim to Číňané natrou, všichni říkají, že jsou to úžasní vojáci a vnutili úplně Američanům svou strategii. Teď odsoudili Čínu jako agresora, což podle zdejšího mínění je úplně pro kočku.“ (AVČR, inv. č. 13, 4. 2. 1951).

Průšekův vztah ke Spojeným státům americkým jako k zemi nebyl negativní. Spíše měl negativní postoj k válce, k válečným konfliktům. Tehdy jim ale byla probíhající válka popisována samozřejmě protiamericky a oni si nikdy nebyli jistí, jak to bylo ve skutečnosti. Průšek to chápal ještě z dřívějšího kolonialistického hlediska,

¹⁶ Li Syn-man – byl prezidentem Korejské republiky (byl zvolen v roce 1948). „Korejská republika byla orientována na Spojené státy. Prezident Li Syn-man zaujímal kontroverzní stanoviska: odmítal radikální reformy, do kterých jej tlačily USA (např. pozemkovou reformu).“ (Škochová, 2008).

nadřazenosti Západu nad těmito zeměmi. Západní civilizaci nazývá zkorumpovanou. Bylo to v nich hluboce zakořeněno, takže si nemohli udělat úplně objektivní obrázek, jak situace vypadá (Hrdličková, 20. 3. 2010).

„Zde také všechny hrozby Trumanovských gangsterů nechávají lidi načisto chladnými. Všichni říkají, nu dobrá jen ať si to zkusí. Už v Koreji vidí Američané zač je toho loket a dočkají se ještě trochu horších věcí. Říkal jsem už dříve, že jsou jako kluk, který píchá do obludného vosího hnízda. Nu teď se začínají ty vosy rojit. Kdo neprojel SSSR a Čínou nemá vůbec představu o té fantastické síle, která je skryta zdánlivě za tím prostým zevnějškem. Je proto nutno, aby i naši lidé si osvojili ten naprostý klid a naprostou sebedůvěru jakou mají sovětsí lidé a Číňané. A musí také náležitě pochopit to bezmezné vandalství, které páší ti gangsteři v Koreji. Nad detaily se obrací žaludek. Však ale ono na ně také dojde.“ (AVČR, inv. č. 13, Štědrý den).

„V Praze prý je hodně válečná panika vzhledem k prohlášení Trumanovu. Buďte klidni – Mao Ce-tung to řekl dobře, že se nemáme lekat papírových tygrů. Ty už nikoho nepokoušou. Amerika nestačí na celý svět – nestačí dnes už ani na Čínu. Kdybyste viděli ten elán čínských vojáků – a hlavně až ho poznají v Koreji, tak se jim zajiskří mezi očima. Dnes opět zničeno a zajato 10 tisíc Američanů Li Synmanovců.“ (AVČR, inv. č. 13, Nový rok).

V době, kdy Průšek psal dopis z Hang-čou (19. ledna 1951) vypadala ještě situace pro Čínu slibně.

25. října 1950 došlo k střetnutí u hraniční řeky Jalu. Čína zasáhla 450 000 dobrovolníky. Protože Američané s bojem nepočítali, došlo k ústupu vojsk OSN. (Škochová, 2008).

„Závěrečná ofenziva vojsk OSN z 24. 11. skončila neúspěchem. OSN byla nucena ustoupit od korejsko-čínské hranice.“ (Škochová, 2008).

„Jsem zvědav co je nového v Praze a jak to vypadá. Tady se dívají na situaci s naprostým klidem a vyrovnaně a hysterie Ameriky je jim k smíchu. V Koreji už Američani pocítili zač je toho loket a mají-li chuť v tom pokračovat, tak ať to zkusí. Jediné čeho docílí, že budou nakonec vykopnuti z celé Asie. Nic jiného je nečeká. Proti Číně tak sjednocené jako je dnes a tak vědomé si své síly, nemohou docílit opravdu nic.“ (AVČR, inv. č. 13, 19. 1. 1951).

V Novém Orientu popisuje Průšek další zkušenosti s postojem ke korejské válce:

„Mysli všech zaujímají události v Koreji. Korejská armáda, podporována hrdinnými čínskými dobrovolníky, drtí barbarské útočníky na všech frontách. Na stanicích sháníme noviny, hltáme zprávy. I v jídelním voze se nemluví o ničem jiném. Sovětský důstojník líbá našeho čínského průvodce: „Duši dám za Koreu a Čínu.“ Ano, sovětský člověk vášnivě straní všem národům, usilujícím o svobodu a nezávislost, sovětský člověk by nikdy neřekl o nějakém národě, že je příliš malý, že o něm nic neví...“ (Průšek, 1951, s. 138)

Situace se však počátkem ledna 1951 změnila ve prospěch OSN. „Číňané prolomili 38. rovnoběžku, ale během čtrnácti dnů byli vyčerpání natolik, že americká ofenziva byla úspěšná a 15. 3. osvobozen Soul.“ (Škochová, 2008).

3.4 Pracovní náplň

Delegace měla za svého pobytu přesně naplánovaný program činnosti. Měla za úkol vykonat oficiální návštěvy, členové delegace jednali s čínskými úřady, dále připravovali různé přednášky, zúčastňovali se konferencí s kulturními a vědeckými pracovníky. Navštívili umělecké akademie, univerzity a školy, knihovny, muzea, výstavy, divadla a byly jim promítnuty různé filmy. Navštívili také kulturní střediska pro pracující, závody a vesnice, instituce, organizace atd. (NA, inv. č. ČLR – Plány, styky 1949–52).

19. 12. 1950 píše Průšek své manželce o náplni dne: „Navštívili jsme už Akademii umění, Divadelní školu, Filmová studia, Organizaci spisovatelů, měl jsem přednášku o naší sinologii etc.“ (AVČR, inv. č. 13, 19. 12. 1950).

Delegace dostala za úkol vypracovat předběžný plán kulturních styků s Čínou na r. 1951. Jedním z hlavních úkolů této delegace bylo nakoupit knihy pro knihovnu Orientálního ústavu. Průšek píše, že splnit vytyčený časový plán nebude lehké: „Musíme si ovšem velmi pospíšet chceme-li, abychom stihli celý program, který jsme si vytkli. Největší práci nám dalo shánění knih, protože nakoupit asi za 250–270 tisíc knihy není opravdu žádná maličkost a znamená to postupovat velmi pečlivě, abychom dostali co nejvíce.“ (AVČR, inv. č. 13, 19. 12. 1950).

Po návratu z cesty po Číně do Pekingu musela delegace vyplnit všechny zadané úkoly, které ještě nestihla, doplnit vše potřebné.

Průšek píše: „Měli jsme mnoho práce musili jsme se stěhovat, byli jsme na nádraží vítat Weisskopfa¹⁷ potom jsem musil pořádat peníze, protože tu mám peníze

¹⁷ Weisskopf byl prvním československým velvyslancem v ČLR. „Byl přesvědčený komunist, nicméně patřil ke generaci starších intelektuálů, kteří se dokázali dívat na situaci střízlivě. Vůči událostem v Číně zaujal rezervované stanovisko. Za éry velvyslance Weisskopfa mělo československé velvyslanectví zcela výjimečné postavení. Velvyslanec přednášel na škole pro čínské diplomaty a na našem úřadě se konaly vzorové akce, na kterých se čínští diplomaté názorně seznamovali s taji diplomatického protokolu.“ (Bakešová, 2002, s. 15).

MŠVU¹⁸, Orientálního ústavu, semináře a svoje vlastní, takže s účty je to úplný blázinec. Vždycky se mi něco ztratí a pak je to nepříjemné.“ (AVČR, inv. č. 13, 4. 2. 1951).

3.4.1 Program

Za svého pobytu měla delegace tento program:

Oficiální návštěvy:

Ministerstvo zahraničí (11. 12.)

Sovětský velvyslanec Roščin (11. 12.)

Ministr kultury (12. 12.)

Ministr školství (12. 12.)

Předseda výboru pro kulturu a výchovu Guo Moruo¹⁹ (28. 12.)

Předseda vojenské správní komise pro východní Čínu v Šanghaji (13. 1.)

Ministerstvo kultury pro východní Čínu v Šanghaji (13. 1.)

Guvernér provincie Guandong v Kantonu (25. 1.)

Náměstek předsedy vojenské správní komise pro středojižní Čínu v Hankou (31. 1.)

Dalším bodem programu byly přednášky jednotlivých členů delegace:

Průšek: Studium orientalistiky v ČSR – ministerstvo kultury (18. 12.)

Hrdlička: Organizace kulturního života v ČSR – ministerstvo kultury (19. 12.)

Průšek: Organizace školství v ČSR – ministerstvo školství (27. 12.)

Průšek: Vysoké školy v ČSR – Hankou (31. 1.)

¹⁸ Ministerstvo školství, věd a umění

¹⁹ Guo Moruo byl jedním z hlavních spisovatelů Číny 20. století. Byl to také důležitý vládní úředník.

Jednání s čínskými úřady:

Jednání o návrzích na kulturní dohodu – ministerstvo kultury – úřad pro kulturní styky s cizinou (15. 2. a 19. 2.)

Jednání o výměně publikací mezi Čínou a ČSR – Úřad pro vydávání cizojazyčných publikací (16. 2.)

Jednání o spolupráci čs. a čínského rozhlasu – ředitel pekingského rozhlasu (17. 2.)

Jednání o výměně fotografií a obrázkového materiálu – Čínská fotoslužba (17. 2.)

Jednání s filmovými pracovníky (19. 2.)

Jednání o překladech knih z čínštiny – náměstek ministra kultury Džou Jang (NA, inv. č. ČLR – hosté 1950–52).

3.4.2 Úkoly delegace

Hlavní úkoly delegace se dělily na studijní a kulturněpropagační. Podle plánu měla delegace navštívit významná kulturní střediska. Zde měly být uspořádány diskuze o Československu, popřípadě doplněné promítáním dokumentárních filmů o ČSR. Dále se také očekávalo předání propagačního materiálu, který obsahoval filmy, ukázky československé literatury, ukázky soudobé hudby, ukázky československého folkloru, Československo ve fotografii, československý tisk (NA, inv. č. ČLR – hosté 1950–52).

3.4.3 Jednání s čínskými kulturními činiteli

Celé jednání, které proběhlo 15. února 1951 mělo mít informativní a nezávazný charakter. Džao Feng byl jmenován zplnomocněným zástupcem Výboru pro kulturu a výchovu a Chung Šen, zástupcem ministerstva kultury. Jednání se účastnili všichni členové delegace (NA, inv. č. ČLR – hosté 1950–52).

Základními body, o kterých se jednalo, byla otázka překladů moderních a klasických děl, vzájemné návštěvy spisovatelů obou zemí a jednání o vzájemné úpravě autorských honorářů (NA, inv. č. ČLR – hosté 1950–52).

Podle Průška se problém jazykové bariéry vyřeší, až se vrátí do Číny studenti z ČSR. Pak bude podle něj dost lidí na překlady děl přímo z češtiny. Žádá zároveň o doporučení knih vhodných k překladu do češtiny. Z rozhovoru vyplývá potřeba výboru zabývajícího se otázkou překladů – jak z češtiny, tak z čínštiny. Dalším bodem jednání je výtvarné umění. Domlouvá se výměna výstav. V oblasti hudby a dramatu – vyslání různých dramatických skupin – např. do ČSR na Pražské jaro. Domluvena byla i spolupráce s rozhlasem – vysílání pravidelné relace o ČSR (přibližně v délce 15–30 minut dvakrát týdně). Domluva výměny propagačního materiálu – projevy různých státníků. Dále se domlouvá výměna tisku, filmu. Otázky zabývající se školstvím a vědou se týkaly především výměnou lektorů (NA, inv. č. ČLR – hosté 1950–52).

V dalším bodě se zabývají otázkou zřízení informačních kanceláří. Podle Průška by takové informační středisko mělo „sloužit k propagaci Československa distribucí propagačních publikací, vydáváním bulletinu, promítáním krátkých filmů, podáváním přímých informací a eventuálně malými výstavkami atd.“ (NA, inv. č. ČLR – hosté 1950–52).

Jedním z úkolů delegace byla domluva kulturní spolupráce s filmovými pracovníky. Průšek se zmiňuje o předávání darů významnému čínskému malíři Hsü Pei-hungovi²⁰:

„Odevzdávali jsme dnes Hsü Pei-hungovi dary (Žu peonovi) [...] za ty sochy – Kafka ještě nedošel, dostaneme moc hezkou sbírku obrazů. Já sám jsem také

²⁰ Xu Beihong žil v letech 1895–1953. Byl to významný čínský malíř. Studoval v Německu a Francii, kde používal jméno Žüpeon (tak ho nazývá i Průšek v dopise). V první polovině 20. století prosazoval reformaci čínského umění skrze propagaci postupů běžných na západě. Byl rektorem akademie výtvarného umění (Hrdličková, 20. 3. 2010).

koupil nějaké obrazy a vůbec spoustu věcí a teď Štoček říká: Jó to budeme moc velký machři, jestli to provedeme.“ (AVČR, inv. č. 13, 16. 2. 1951).

3.4.4 Nákup knih

Průšek byl pověřen nákupem knih pro MŠVU, pro Seminář Karlovy univerzity a pro Orientální ústav. Měly být zakoupeny „základní sbírky pro studium čínské kultury, důležité příručky a konečně moderní vědecká literatura.“ (NA, inv. č. ČLR – hosté 1950–52).

„Jak se Číňané vůči nám chovají, to je skutečně úžasné. Pořádají pro nás speciální představení, návštěvy všech možných podniků, a hlavně se dokonce rozhodli, že pro nás sestaví celou knihovnu. Budeme mít v Praze takové možnosti studia o jakých se nám nikdy ani nemohlo snít. Já sám už jsem nakoupil knih za 30 milionů dolarů, už to je samo o sobě veliká knihovna a to je teprve asi ¼ oboru který mám k dispozici.“ (AVČR, inv. č. 13, Nový rok).

Výběr knih byl jen zčásti založen na seznamu nejdůležitějších děl z různých oborů dodaném Ministerstvem kultury i Pekingskou národní knihovnou a knihovnou univerzity Qing hua. Ministerstvo kultury věnovalo 150 děl. Další dvě knihovny dodaly seznam děl tak pozdě, že nebylo možno jej použít (NA, inv. č. ČLR – hosté 1950–52). Museli se tedy spoléhat na vlastní výběr. Při výběru těchto knih „soustředil Průšek pozornost na materiály o moderní a současné literatuře, dále o vypravěčství, tradičním a moderním divadle, což byla témata, jimiž se později zabýval on sám i jeho studenti a následovníci.“ (Doleželová-Velingerová, 2006, s. 67).

O těžkostech při nákupu a výběru píše: „Nyní odpoledne jsme se snažili nakupovat, ale celkem neúspěšně. Je nás příliš mnoho a člověk je potom z toho nervózní. Ale snad budeme mít ještě nějakou příležitost.“ (AVČR, inv. č. 13, 25. 1. 1951).

Mezi nejvýznamnějšími svazky, které se podařilo zakoupit byla největší čínská encyklopedie, veliké sbírky pramenů pro dějiny mingské a mandžuské dynastie.

„Pro univerzitu jsme nakoupili největší čínskou moderní sbírku Wan-jo wen-
kchu, obsahující přes 6000 svazků standardních děl určených hlavně pro
studenty. Nakoupili jsem všechny důležité slovníky, příručky a zvláště úplnou
sbírku indexů k čínské literatuře [...] Zakoupili jsme i buddhistický kanon,
obsahující první ukázky lidového písemnictví [...] úplné sbírky nejdůležitějších
časopisů a sbírky monografií Academia Sinica a předních univerzit [...] nejdůležitější
díla týkající se nejrůznějších oborů čínské kultury, dějin,
literatury, filosofie, filologie, archeologie apod. [...] také bohatou sbírku
materiálu k dějinám čínského dramatu a čínského lidového písemnictví.“ (NA,
inv. č. ČLR – hosté 1950–52).

Z takto získaných děl byla vytvořena v Orientálním ústavu Lu Xunova knihovna –
založení této knihovny bylo pokládáno za základ pro budování dalších kulturních
styků s Čínou (NA, inv. č. ČLR – hosté 1950–52). Průšek si pochvaluje, že bude mít
k dispozici knihovnu jako má Karlgren²¹, a tudíž bude moci lépe pracovat:

„Nikdy jsem nemyslel, že se nám tak snadno podaří dát dohromady tak velikou
bibliotheku, jako jsme sestavili. Budeme mít rozhodně báječnou knihovnu,
i když snad nebudeme mít nějaké ty vzácnosti, jako má pařížská knihovna,
rozhodně pro práci to bude naprosto uspokojující. To co je nejdůležitější
budeme mít a když se to bude systematicky doplňovat, tak bude možno
v Praze studovat se slušným úspěchem jakýkoli obor sinologie. Rozhodně toho
budeme mít více než kterákoli knihovna, v nichž jsem studoval ve svém mládí.
A ty ostatní jsou – kromě amerických – velmi mizerně vybaveny novými
knihami. Také se nám podařilo asi vyřídit všechny věci, které jsme měli

²¹ Klas Bernhard Johannes Karlgren – švédský filozof a sinolog, zakladatel švédské sinologie jako vědního oboru. Průšek u něj studoval v roce 1928–1930.

vyřídit úředně a s nimiž to vypadalo opravdu zoufale, totiž jsme myslili, že už se nám nepodaří vůbec nic vyjednat. Teď prostě na konci se to žene kupředu.“ (AVČR, inv. č. 13, 16. 2. 1951).

Nákup knih byl organizován hned na začátku pobytu: „Organizoval jsem nákup knih, právě teď byl Č'en Hong majitel Lai-hsün-ko, té firmy, co jsem již dříve byl s nimi ve spojení a smluvil jsem s ním nákup knih asi za 30 milionů dolarů. To zní úplně fantasticky ve skutečnosti je to asi našich 50.000 Kč. Přesto za to budeme mít všechny ty velké sbírky, které jsem vždy tak toužil mít.“ (AVČR, inv. č. 13, 24. 12. 1950).

V závěru pobytu se objevovaly neustálé problémy s knihami, hlavně s jejich účtováním a potíže související s dodržením domluvené lhůty dodání knih:

„Dovedeš si představit, co to znamená, kupovat knihy za 150 milionů, rozdělit to na čtyři účty, spočítat to a hlavně ty knihy vybavit. Je z toho nesmírný blázinec a bůh milý ví jak to dám dohromady. Nejhorší je, že jsem objednal spoustu knih v Šanghaji, a některé už zaplatil a teď knihy nikde, účty nikde a bůhví jak to bude. Oni tam pořád telefonují a výsledky nikde. Kdybych mohl vzít toho chlapa, který mi to spískal za límec a praštit s ním o zem, tak bych to udělal s největší rozkoší. Ale to je prostě beznadějně. A já teď celkem nemohu nakupovat, protože nevím, kolik co bude stát. Je to skutečně nesvědomitost.“ (AVČR, inv. č. 13, 16. 2. 1951).

3.4.5 Přednášky

Průšek byl během svého pobytu velmi zaměstnaný nejen sháněním knih pro Orientální ústav, ale i chystáním přednášek. Číňané byli při přednáškách vždy velice

pozorní a zapisovali si horlivě. Pokud se jednalo o odborné přednášky, byly většinou tlumočeny. Problém byl s nedostatkem tlumočnicků. (Hrdličková, 20. 3. 2010).

„Musím vyrábět přednášky, dokonce i nějaký článek, a tak vlastně místo, abych něco viděl sedím neustále u pracovního stolu a pořád něco píše.“ (AVČR, inv. č. 13, 19. 12. 1950).

3.5 Ostatní

3.5.1 Volný čas

Ve volném čase nakupoval Průšek dárky pro manželku a dceru. O tom, že věci jsou v Číně velice levné se zmiňuje v mnoha ze svých dopisů. „Je tu úžasná spousta věcí, velmi laciných a velmi dobrých. Takže bude opravdu těžko a bolestno volit: Nylonky, nylonové taštičky, kožené tašky, hedvábí, kožešiny, prostě roh hojnosti otevřen.“ (AVČR, inv. č. 13, 13. 12. 1950). Píše, co vše chce koupit, nejen pro ženu, i pro dceru:

„Mohu jí koupit kožíšek jsou tu velmi laciné – jen potřebuji velikost, potom tepláčky, bundičky obyčejné i nepromokavé, hedvábné i obyčejné šatičky, vlněné věci, vlnu barvenou atd. Potřebuji ovšem vědět co je asi nejužitečnější a co nejvíce potřebuje a také její přesné rozměry do budoucnosti. Potom potřebuji Tvou míru pro punčochy a střevíce eventuelně, a míru látky eventuálně na nějaké šaty. Napiš mi své rozměry přesně v centimetrech. Je tu úžasná spousta věcí o nichž už se nám dávno ani nesnilo. Tak mi to napiš. Podobně kožené věci jsou tu velmi laciné. Ovšem na druhé straně já musím především kupovat knihy, takže své osobní výdaje musím držet v určitých mezích.“ (AVČR, inv. č. 13, 19. 12. 1950).

O tom, co Průšek nakoupil píše: „Nakoupil jsem spoustu hedvábí pro Tebe a Káču, ovšem bůh milý ví, jak to potom převezem přes hranice.“ (AVČR, inv. č. 13, 19. 1. 1951).

Některé věci také Průšek získává jako dar – manželce posílá například dárek od významného čínského malíře:

„Posílám Ti zatím malou, ale vzácnou věčičku, kterou mi dal Hsü Pei-hung (Župeon, ten malíř). Je to nefritová řezba a ten nápis na minci je od jednoho z největších čínských malířů a kaligrafů císaře Hui Cunga²² (zajat Džurdženy²³ 1125). Můžeš nosit ten nefrit na krku pro štěstí, je to moc krásná práce. To abys na mně hodně vzpomínala a těšila se až přijedu.“ (AVČR, inv. č. 13, Nový rok).

Za svého pobytu se setkal Průšek i s mnoha lidmi, které potkal za svého prvního pobytu v Číně v 30. letech. Píše například o básnířce Kuai Šu-ping²⁴:

„Byl jsem trochu unaven a pak ten sníh ve mně vzbuzoval takovou línou náladu, tak jsem si objednal čaj a doléval ho pai-ka'í, což je strašlivý jed vyrobený z prosa, který má přes 60 % (Naše slivovice má 40%). Dostal jsem se do takového rozkošného básnického rozpoložení a chystal se líně jednou strávit odpoledne – ale kdepak – neustále něco chodilo, až nakonec přišel boj s visitkou, že prý mi ji poslal kdosi známý. Podívám se – bože ona to Kuai Šu-ping! Víš ta bláznivá, o níž píšu také v Sestře Číně a s níž nás jednou zabásli v tanečním podniku.“ (AVČR, inv. 13, 6. 1. 1951).

Delegace za svůj pobyt strávila hodně času na cestách – proto si její členové krátili čas různými způsoby:

„Bavili jsme se ve vlaku novým způsobem, protože s. Stamberger opatřil karty a učil mne a malou Č'en naši průvodkyni hrát žolíky. Je to sice beznadějně hloupá hra, ale čas nám při tom aspoň pěkně uplynul. Večer jsme si uspořádali party s toasty (připíjením) a mnohými řečmi, přičemž zlatým hřebem bylo

²² Huizong – vládl za dynastie Song koncem 11. století. Byl jedním z nejznámějších císařů dynastie Song. Byl to básník, kaligraf, muzikant i malíř. Vynikl jako autor kompozic na motivy ptáků a kvetoucích stromů.

²³ Džurdženi je historické označení pro kmeny tunguzského původu, obývaly severovýchodní Čínu. Jsou předchůdci dnešních Mandžů.

²⁴ Pseudonym básnířky Bing Xing. Byla to svérázná osobnost, protože být v Číně ženou spisovatelkou a veřejně vystupovat nebylo běžné (Hrdličková, 20. 3. 2010).

překládání. Pak se zpívalo, a tak jsme vesele projížděli Hunanem až asi k jedenácté jsme se dostali do oblasti, kde se narodil Mao Ce-tung.“ (AVČR, inv. č. 13, leden 1951).

3.5.2 Příhody

Po příjezdu do Kantonu píše Průšek o příhodě, na kterou vzpomíná také paní Hrdličková:

„Zato jinak delegace vypadala nesmírně směšně, protože po slavnostním uvítání, nakonec všechna skončila v koupelnách i s panem velvyslancem a generálním konzulem. Důvod byl v tom, že v hotelu se netopilo – nikde na jih od Jang-czö se netopí a tak toliko koupelna se dala vyhřát elektrickými kamínky. Smál jsem se, když jsem si představil, že bychom přeložili všechny své titulatury do francouzštiny a pověsili si je na dveře svých příbytků. Dále se nám stala příhoda už poněkud méně žertovná, dali nám totiž do pokojů kamínka s dřevěným uhlím a otrávil nás to Venu s pí konzulovou, takže omdlely a musili jsme je, zvláště pí konzulovou tahat do postele. Ale za chvíli to přešlo a bylo opět dobře. Mně se jen točila trochu hlava.“ (AVČR, inv. č. 13, 25. 1. 1951).

3.5.3 Události z domova

Od 28. května do 30. června 1951 proběhla v Pekingu výstava Nové Československo (Pejčochová, 2008, s. 31). Z Československa byla vyslána také Vlasta Hilská²⁵.

²⁵ Vlasta Hilská (1909–1968) byla profesorka japonské filologie a dějin, propagátorka japonské kultury, psala literaturu o Japonsku. Překládala z japonštiny, angličtiny, ruštiny a čínštiny. Vytvořila učebnici japonštiny. Prvním manželem byl Jaroslav Průšek. Spolupracovali spolu například na překladu Lu Xunovy Vřavy. Druhým manželem byl architekt Václav Hilský, měla s ním syna Martina Hilského a dceru Kristinu Hilskou.

„Tak Vlasta pojedete do Číny. Jsem tomu rád, rozhodně je to lepší, než kdyby jel někdo jiný. Bude mít také báječné zážitky, a užije si. A konečně vždyť ona to dělá, jenomže, kdo teď bude dělat tu japonštinu. Podle toho, co tu říkají, asi těžko se sem dostane před naším odjezdem. Ale jestli bude chtít tu výstavu provázet po různých městech, to se nevrátí ani do podzimu a co děti a Vašek? Ovšem Vlasta je dobrodruh.“ (AVČR, inv. č. 13)

Paní Průšková se zřejmě v dopise manželovi zmínila o domněnce, že se odjezd delegace domů odloží. Důvodem byla výstava konaná v Pekingu právě těsně po plánovaném odjezdu delegace. O tom, že se návrat posouvat nebude poslal Průšek manželce i telegram.

„Příjezd Vlasty nijak nemění naše původní dispoice, že se vrátíme 21. II. Velmi mne dožral Čermák²⁶ s Aničkou, že ti zase nasazovali pitomé brouky do hlavy – vždyť Tě přece znají a konečně mně také, že jako dobří kamarádi Tě mají posilovat v opuštěnosti a ne otravovat, když je bolí zuby. To není hezké a také jim to spočítám až se vrátím. Hodně mne to rozladilo, ale nemá cenu, abychom o tom mluvili nyní, stačí až se vrátím. Je logické přece, že tu nebudeme čekat na výstavu, nemůžeme a dokonce ani nesmíme – vždyť jsme měli limit dva měsíce a stejně ho přetáhneme asi o 14 dní.“ (AVČR, inv. č. 13, 4. 2. 1951).

Během pobytu musel řešit i mnoho jiných problémů:

„Pokud jde o druhého přítele, který se objevil na universitě, to jsem vyřídil velmi hladce, protože jsem poslal telegramy děkanu Skaličkovi a ministrům Nejedlému Kopeckému. Nenechám si udělat z university kůlničku na dříví. Jak by k tomu přišli lidé, kteří studují několik let čínštinu, aby si nakonec tam někdo sedl přes jejich hlavy. Ve všech třech případech jsem pohrozil rezignací,

²⁶ Dr. J. Čermák – spolu s Průškem navázali spojení s partyzánskými jednotkami v jižních Čechách.

takže nemyslím, že to bude důkladně účinkovat. Prostě není možné, aby takoví lidé se takovýmto způsobem drali přes všechny ostatní.“ (AVČR, inv. č. 13, 16. 2. 1951).

4 Hodnocení pobytu

Podle oficiální zprávy delegace „navštívila řadu nejdůležitějších čínských měst, uskutečnila jednání s čínskými kulturními a osvětovými úřady a institucemi, uspořádala přednášky, zúčastnila se konferencí s kulturními a vědeckými pracovníky, navštívila školy, university, akademie, knihovny, musea, výstavy, divadla, kult. střediska pro pracující, závody a různé organizace.“ (NA, inv. č. ČLR – plány, styky 1949–52). Delegace se zaměřila především na splnění úkolů jí svěřených – prodiskutovat možnosti kulturní dohody s Čínou, otázku výměny filmů, knih a časopisů a jiného kulturního materiálu, dále nakoupení knih, časopisů a jiného kulturního materiálu a materiálů pro práci vědeckou, výchovnou a propagační (NA, inv. č. ČLR – hosté 1950–52).

Z jednání o kulturní spolupráci vyplývá, že nelze zatím vytvořit dlouhodobý plán:

„Čína nemá dosud plánované hospodářství a tím nemohou být plánovány ani kulturní styky. Proto i kdyby záhy byla uzavřena nějaká kulturní dohoda, nemůže být ničím více než všeobecným rámcem bez podrobných a konkrétních ustanovení. Proto kulturní styky s Čínou v dohledné době budou mít ráz jednotlivých, od případu k případu sjednávaných akcí.“ (NA, inv. č. ČLR – hosté 1950–52).

Po návratu z Číny vzpomíná Průšek na své zážitky v časopise Nový Orient:

„Nyní, když jsme se vrátili, zdá se to vše jako sen. Je možné, že ještě před krátkou dobou jsme projížděli kolem zamrzlého Bajkalu, procházeli se mezi rudými tibetskými stavbami s propadlými střechami v Letním paláci u Pekingu, shlíželi z dvanáctého poschodí na Sudžouský kanál plný džunek v Šanghaji,

slunili se na nestvůrných dělech z opiové války na Tygřích vratech za Kantonem?“ (Průšek, 1951, s. 136).

O dojmech z kulturního života nové Číny a o možnostech československo-čínských kulturních styků se Průšek pro agenturu ČTK zmínil takto:

„Když jsem před 16 lety opouštěl Čínu, vedlo se čínským kulturním pracovníkům velmi špatně. Přední čínští spisovatelé a umělci se museli skrývat před terorem kuomintanu. Mnozí trpěli ve věznicích nebo živořili ve vyhnanství. [...] Díla čínských umělců byla odlučována od lidu kuomintanskou reakcí. [...] Kultury tehdy prostě pro lid nebylo. [...] Dnes stojí spisovatelé v čele čínského lidu a sám jeho vůdce a učitel Mao Ce-tun je skvělý básník a vynikající znalec literatury. Spisovatel Mao-tun je ministrem kultury a mnozí jiní kulturní pracovníci zastávají veřejné funkce [...]“ (AVČR, inv. č. 270).

Dále hovoří o dalších pozitivních změnách na dalších uměleckých polích – malířství, sochařství a hlavně dramatického umění a nové hudby.

„Přesvědčili jsme se, že čínské umění nové Číny je záležitostí všeho lidu. Dělníci píší a předvádějí hry o svém hrdinském úsilí za obnovu čínského hospodářství. [...] Nejmocnější dojem, který si odnášíme z Číny je nadšení a pevné přesvědčení čínského lidu, že zdolá všechny obtíže a že se mu jeho země stane šťastnou domovinou.“ (AVČR, inv. č. 270).

Také píše o výsledku uloženého úkolu – shánění knih pro založení Lu Xunovy knihovny. Díky této knihovně „bude našemu lidu zpřístupněno nepřeborné bohatství čínského písemnictví, filosofie, výtvarného umění, uměleckého průmyslu a poklady lidové čínské tvořivosti.“ (AVČR, inv. č. 270).

Podle Průška: „Vzájemné kulturní styky nové Číny a Československa podstatně prohloubí přátelství lidu našich zemí. S představiteli čínského kulturního života jsme smluvili bohatý program vzájemných kulturních styků, který bude v nejbližší době realizován.“ (AVČR, inv. č. 270). Celkové hodnocení pobytu bylo kladné. Delegace úspěšně splnila uložené úkoly.

Závěr

V první kapitole byly podány základní informace o životu Jaroslava Průška, o jeho působení v Orientálním ústavu a jeho významu pro českou sinologii. Jeho přínos je nepochybně velký, díky němu se Orientální ústav stal jedním z předních orientalistických pracovišť světa. Zasloužil se o rozvoj oboru sinologie, také díky svým stykům s ČLR. Zjistila jsem však, že neexistuje mnoho knih, které by se zabývaly Jaroslavem Průškem, většinou je zmíněn jen okrajově.

V druhé kapitole se zabývám úkolem, kterým byla pověřena kulturní delegace. Jedním z hlavních úkolů byla propagace – delegace měla k dispozici nejrůznější propagační materiál. Vidíme, že vládě záleželo na rozvoji vztahů s Čínou.

Třetí kapitola je věnována rozboru dopisů Jaroslava Průška manželce Olze a dceři Kateřině. Ve svých dopisech se Průšek zmiňuje o událostech, které zažíval na cestě, píše o navštívených místech. Také se manželce svěřuje se svými pocity a názory. Hodně se zabývá vztahem Číny a USA, přičemž k USA má spíše negativní vztah. Čínu a čínský lid v dopisech hodně idealizuje. Nadšeně píše o situaci, v jaké se Čína nachází, a do budoucnosti očekává pozitivní vývoj událostí. O korejské válce se zmiňuje velice často. Předpokládá, že Čína je natolik silná, že dokáže přemoci veškerý odpor, že nemá konkurenci, a to hlavně ve spojení se SSSR a nadšením čínského lidu. Z Průškových dopisů si lze udělat dobrý obrázek o situaci v Číně v 50. letech.

Hodnocením celého pobytu se zabývá čtvrtá kapitola. Nesporný význam měla tato cesta pro Orientální ústav, a to hlavně v zakoupení množství knih, které vedlo k založení Lu Xunovy knihovny. Mezi knihami, které představovaly základ této knihovny, jsou zásadní díla čínské literatury. Delegace navázala kontakty s kulturními pracovníky, vytvořila půdu pro navázání dalších vztahů na poli kultury. Dohoda o kulturní spolupráci, kterou měli účastníci cesty uzavřít, byla volnějšiho rázu – dlouhodobý plán byl nemožný, proto se zaměřili na domluvení akcí, které

byly v kratším časovém horizontu. Ze závěrečné zprávy vyplývá spokojenost s průběhem a výsledkem pobytu delegace. Základní úkoly, vymezené na počátku cesty byly splněny – kulturní dohoda a nakoupení knih.

Tato práce mi umožnila získat poznatky o cestě kulturní delegace v čele s Jaroslavem Průškem do Číny. Přínosem pro mě byla možnost práce s archivními materiály. Také jsem měla možnost dopisy a ostatní materiály konfrontovat se vzpomínkami významných českých sinologů. Práce může být přínosem pro ty, kteří se zabývají touto osobností a chtějí získat informace o této delegaci.

Seznam literatury

Prameny

Národní archiv, fond Ministerstvo školství a kultury, Praha – osobní, karton 186, signatura Jaroslav Průšek, Životopis.

Národní archiv, fond Ministerstvo informací a osvěty, signatura ČLR – kulturní dohoda ČSR – ČLR 1951, Dohoda o kulturní spolupráci.

Národní archiv, fond Ministerstvo informací a osvěty, signatura ČLR – plány, styky 1949–52, Vyslání československé kulturní mise.

Národní archiv, fond Ministerstvo informací a osvěty, signatura ČLR – hosté I. Naši v Číně 1950–52, Úkoly mise.

Masarykův ústav a Archiv AV ČR, v. v. i., Archiv AV ČR, fond Jaroslav Průšek, karton 1, inv. č. 13, Korespondence s manželkou.

Masarykův ústav a Archiv AV ČR, v. v. i., Archiv AV ČR, fond Jaroslav Průšek, karton 12, inv. č. 270, Novinové výstřižky o československé kulturní delegaci v Číně.

Masarykův ústav a Archiv AV ČR, v. v. i., Archiv AV ČR, fond Vincenc Lesný, karton 17, inv. č. 640, Soupis darů.

Literatura

BAKEŠOVÁ, I. *Čína ve XX. století. 2. díl*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2002.

DOLEŽELOVÁ-VELINGEROVÁ, M. a kol. *Jaroslav Průšek ve vzpomínkách přátel*. Praha: DharmaGaia, 2006.

FAIRBANK, J. K. *Dějiny Číny*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1998.

KAMAS, D. *Křídla nad Koreou 1950–1953*. Olomouc: Votobia, 1999.

OBUCHOVÁ, E. *Číňané 21. století. Dějiny – tradice – obchod*. Praha: Academia, 1999.

PEJČOCHOVÁ, M. *Mistři čínské tušové malby 20. století ze sbírek Národní galerie v Praze*. Praha: Národní galerie v Praze, 2008.

PRŮŠEK, J. Zápisky z cesty do Číny I. Třináct dní přes sovětský svaz. *Nový Orient*: populárně vědecký měsíčník Orientálního ústavu AV ČR, 1951, ročník VI, číslo 7, s. 136-138.

PRŮŠEK, J. Zápisky z cesty do Číny II. Sbratřená hranice. *Nový Orient*: populárně vědecký měsíčník Orientálního ústavu AV ČR, 1951, ročník VI, číslo 8, s. 157-162.

TŘÍSKOVÁ, H., ŠRAJEROVÁ, J. Věna Hrdličková – vzpomínání. *Fénix, časopis Česko-čínské společnosti*, prosinec 2006, roč. 7, č. 2, s. 8-25.

ZAHRADNÍK, K. Rodák Walter Stamberger. *Holešovsko – regionální čtrnáctideník města Holešova*, květen 2001, roč. 7, č. 9, s. 10.

Internetové zdroje

HANLEY, CH. J. Summer of terror: At least 100,000 said executed by Korean ally of US in 1950. In *Z Communications, The spirit of Resistance Lives*, 7th August 2008. [Retrieved 2010-03-17]. Online: <<http://www.zcommunications.org/summer-of-terror-at-least-100-000-said-executed-by-korean-ally-of-us-in-1950-by-charles-j-hanley>>.

LIŠČÁK, V. Průšek a Orientální ústav [online] *Orientální ústav Akademie věd České republiky*, Konference "Jaroslav Průšek – 100 let zakladatele československé sinologie", Praha 10. listopadu 2006. [cit. 2010-03-10]. Dostupné z WWW: <<http://www.orient.cas.cz/odd/ova/liscak/Prusek.pdf>>.

ŠKOCHOVÁ, M. Analýza Korejské války [online]. *E-polis.cz*, 21. duben 2008. [cit. 2010-03-17]. Dostupné z WWW: <<http://www.e-polis.cz/mezinarodni-vztahy/259-analyza-korejske-valky.html>>.

Beihai park. Dostupné z WWW: <<http://www.beihai.com.cn/en/about/index.htm>>.

China radio international, China ABC. Dostupné z WWW: <<http://czech.cri.cn/chinaabc/index.htm>>.

Encyclopaedia Britannica. Dostupné z WWW: <<http://www.britannica.com>>.

Města světa. Dostupné z WWW: <<http://www.mestasveta.cz>>.

Wikipedia, The Free Encyklopedia. Dostupné z WWW: <<http://en.wikipedia.org/wiki/Wikipedia>>.

Seznam příloh

Příloha č. 1: Dopis Jaroslava Průška, Peking, Štědrý den

Masarykův ústav a Archiv AV ČR, v. v. i., Archiv AV ČR, fond Jaroslav Průšek, karton 1, inv. č. 13, Korespondence s manželkou.

Příloha č. 2: Dopis Jaroslava Průška, Šanghaj, 12. ledna 1951

Masarykův ústav a Archiv AV ČR, v. v. i., Archiv AV ČR, fond Jaroslav Průšek, karton 1, inv. č. 13, Korespondence s manželkou.

Příloha č. 3: Soupis darů, které obdržel J. Průšek jako vedoucí kulturní delegace ČSR v ČLR v r. 1950–51 a které byly darovány jednak osobně jemu, jednak členům delegace, jednak pravděpodobně Akademii výtvarných umění.

Masarykův ústav a Archiv AV ČR, v. v. i., Archiv AV ČR, fond Vincenc Lesný, karton 17, inv. č. 640, Soupis darů.

Priloha č. 3: Soupis darů

普實克教授 贈與捷克字
 術樣圖 九幅
 吳作人 藏書
 葉淺予 藏女舞
 王青芳 游魚
 李可染 牧童
 蔣兆和 老婦
 孫宗慰 蒙古人嬉雪
 齊白石 小組與玉蜀黍
 徐悲鴻 野渡橫橋 (志會生梅一張
 大竹泉 一幅 此特清此字之畫會
 彭漢懷 大同篇 寫
 常沙娜 臨亞一幅
 古琴(明代) 一張
 文淵閣藏書目 一冊
 附圖片
 顧愷之女史箴 一冊
 八十七神仙卷 一冊
 古墨 五錠 一盒
 筆 四枝
 贈
 普實克先生者
 徐悲鴻 馬
 王青芳 魚
 古硯 一方
 印泥 一盒
 印(齊白石) 一个
 贈
 Madame Kafka 徐悲鴻
 徐悲鴻 貓
 Madame Krebsova
 徐悲鴻 竹
 贈
 Monsieur Jan Landa
 徐悲鴻 竹
 贈
 竹
 之印
 二支
 畫
 四枝